

Vastineeni eduskunnan oikeusasiamiehelle Suomen ortodoksisen kirkollishallituksen selvityksestä

1. Olin 6.6.2006 kannellut eduskunnan oikeusasiamiehelle, että Suomen ortodoksisen kirkon (Suomen ortodoksisen kirkkokunnan) verkkosivut sisältävät viranomaisen antamiksi oikeussäännöiksi katsottavia, lakeja oikeudetta rajoittavia ohjeita alle 15-vuotiaan kirkkoon liittämistä.

Kirkollishallitus antoi 30.6.2006 siltä pyydetyn selvityksen. Sen jäljennös lähetettiin minulle 28.7.2006. Selvitys myönsi verkkosivuissa olleen epätarkkuuksia ja kertoi sivuille tehdyn tarvittavat täsmennykset. Selvitys sisälsi moittimani kohdan uuden tekstin, jonka olin havainnut ja tarkastanut myös verkosta tuoreeltaan.

Ohjeiden uusi muotoilu on mielestäni virheetön. Luovun siksi kantelustani.

2. Selvitys ei kylläkään kertonut muuta. Siksi pohdin asiaa vielä.

Verkkosivuissa kyseessä on ohjeisto kirkkoon liittymistä koskevasta lainsäädännöstä eli siis uskonnonvapauslaista ja laista ortodoksisesta kirkosta. Ohjeisto selostaa uskonnonvapauslakia aivan oikein, mutta ei kerro sanaakaan siitä, mitä laki ortodoksisesta kirkosta asiasta sitten sanoo. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys laiksi ortodoksisesta kirkosta. Laki on tarkoitettu voimaan 1.1.2007, mutta siihen asti on voimassa laki ortodoksisesta kirkkokunnasta.

Ehdotetun uuden lain mukaan kirkon jäsen ei samanaikaisesti voi kuulua muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan. Voimassaolevassa lainsäädännössä tällainen kieltolaki lakkasi 1.8.2006 uuden uskonnonvapauslain siirtymäkauden päättyessä. Muuten ehdotettu ja voimassaoleva laki eivät poikkea toisistaan. Mutta ehkäpä juuri tämän eroavuuden tähden ohjeissa ei ole haluttu kirkkoa koskevaa lakia selostaa. Toisaalta se ei ole niin tarpeenkaan, koska ainoa muu kirkon jäsenyyttä koskeva ehto on muutenkin selvä, nimittäin kirkon jäseneksi ottamiseen liittyvä pyhä toimitus.

Kantelemaan lähdin alunperin siksi, että kuvittelin ristiriidan lainsäädännön ja verkkosivujen ohjeiden välillä selittyvän sillä, että ohjeet perustuisivat väärinkäsitykseen uskonnonvapauslaista ja ilmentäisivät tällöin kirkkohallituksen harhaista käsitystä voimassaolevasta lainsäädännöstä ja harhaisia odotuksia siitä, mitä lainsäädäntö merkitsisi ehdotetun lain ortodoksisesta kirkosta astuttua voimaan, jolloin nämä odotukset olisivat kenties kertoneet myös tavoitteista sen suhteen, mitä lainsäädännön tällöin tulisi merkitä. Tuolloin tavoitteiden toteutumiseksi olisi tarvittu muutos tähän lakiehdotukseen, jolloin ristiriita olisi poistunut samalla. Mutta näin

dramaattinen ei asianlaita ilmeisesti ole, vaikka voisikin ajatella, että korjatun ohjeistuksen vaiteliaisuus johtuisi siitä, että lakiehdotukseen nyt harkitaan muutoksia. En kuitenkaan usko, että oltaisiin harkitsemassa.

Asiassa on kyllä edelleen huolestuttava puolensa. Onko kirkon hallinnolla yleisemminkin ollut väärä tieto uskonnonvapauslaista? Voisiko verkkosivujen täsmennetty ohjeistus tuottaa yllätyksen erityisesti kirkolliskokouksen jäsenille? Mutta tuskinpa. Yritän kuitenkin perustella tätä itselleni alla.

Lapsen kirkon jäsenyys ei ole ollut sidoksissa hänen huoltajiensa (eikä vanhempiensa) uskonnolliseen asemaan uuden uskonnonvapauslain voimaantulosta 1.8.2003 lähtien, eikä tähän ehdoteta muutoksia. Hallituksen esityksessä ei perustella sitä, miksi ei ehdoteta, mutta ei tarvitsekaan. Perustelu olisi ollut aiheellinen vain rajoitettavalle ehdolle, kuten verkkosivujen vanhojen ohjeiden tapaiselle ehdolle, että alle 15-vuotias voidaan liittää kirkon jäseneksi, jos hänen vanhempansa tai huoltajansa on kirkon jäsen.

Mutta perustelua lapsen kirkon jäseneksi liittämisen täydelle vapaudelle ei näytä olevan missään muussakaan lakiehdotusta koskevassa virallisessa asiakirjassa; koko kysymyksestä ei ole sanaakaan. Ei siis ortodoksisen lainsäädännön uudistamistoimikunnan ehdotuksessa, ei ylimääräisen kirkolliskokouksen 29.1.2005 tästä ehdotuksesta antamassa lausunnossa eikä ylimääräisen kirkolliskokouksen pöytäkirjassa; varsinainen kirkolliskokous syksyllä 2004 ei käsittäkseni kosketellut koko lakiasiaa.

Kirkko on siis ilmeisesti havainnut, että mitään rajoituksia ei ole tarpeen asettaa ja että päinvastoin on tarkoituksenmukaista olla sellaisia asettamatta. Vapaasta käytännöstä kirkolla on kokemuksia nyt kolmen vuoden ajalta, sillä verkkosivuilla olleiden ohjeiden vihjaamia rajoituksia ei ilmeisesti ole otettu huomioon itse seurakunnissa.

Kuvittelisin, että kirkko on halunnut ottaa tällä lapsen kirkkoon liittämisen ja liittymisen vapaudella huomioon erityisesti seuraavat kaksi seikkaa.

Ensimmäinen olisi suhteellisesti sängen lukuisten luterilais-ortodoksisten avioparien alle 12-vuotiaiden lasten uskonnollisen aseman mahdollinen uudelleenjärjestely; kysymyksestä kantoi huolta Ortodoksisten pappien liitto lausunnossaan uskonnonvapauskomitean mietinnöstä.

Toinen olisi ortodoksinen maahanmuutto. Esimerkiksi Tampereen seurakunnan alueella kolmannes ortodoksisen uskonnon oppilaista oli vuonna 2004 seurakuntaan kuulumattomia ulkomaalaisia (*Analogi 2/2005*); maahanmuuton tähden kirkko myös odottaa jäsenmääränsä lähivuosikymmeninä jopa kaksinkertaistuvan (*Ortodoksinen kulttuuri 3/2006*).

Uskonnonvapauskomitean välimietinnöstä antamassaan lausunnossa Suomen ortodoksinen kirkollishallitus ei sanonut lapsen uskonnollisesta asemasta mitään (lausuntojen yhteenvedon mukaan). Komitean mietinnön osalta kirkollishallitus ilmaisi pitävänsä tärkeänä 15 ja 18 vuoden ikärajojen säilyttämistä liittymiselle ja eroamiselle. Mietintö ehdotti alle 15-vuotiaan lapsen uskonnollisen aseman muutoksille huoltajien uskonnollista asemaa koskevia rajoituksia, jotka hallituksen esitys uskonnonvapaus-

laiksi sitten poisti.

Kaikki eivät ole olleet tyytyväisiä siihen, että lapsen uskonnollisesta asemasta voivat huoltajat päättää suvereenisti, koska tällöinhän huoltajat voivat eritoten vapaasti ilmoittaa lapsen eronneeksi uskonnollisesta yhdyskunnasta eli lapsi ”voi erota kirkosta”. Eduskunnan hallintovaliokunnassa syntyi sen käsitellessä lapsen jäsenyyttä evankelis-luterilaisessa kirkossa koskenutta kirkkolain muutosta (HE 35/2003 vp) eduskunnan hyväksymä lausuma, jossa hallitusta vaaditaan palauttamaan nykyisellään hyvin selkeään uskonnonvapauslakiin huoltajien päätösvallan mitätöintiä tavoittelevia rajoituksia, jotka silloin muodostuisivat välttämättä todella sekaviksi. Onneksi kuitenkin opetusministeriö ei ole nähnyt aiheelliseksi ryhtyä lakia muuttamaan. Selonteoissaan viime ja tänä vuonna hallintovaliokunnalle opetusministeriö kertoo olleensa yhteydessä mm. evankelis-luterilaisen kirkollishallituksen ja ortodoksisen kirkollishallituksen kanssa; mikään taho ei ole kertonut epäkohdista eikä esittänyt säännösmuutoksia.

Siis ortodoksinen kirkko ei ole halunnut uskonnonvapauslakiin rajoituksia, ja se on hienoa.

Se, miksi kantelin, johtui viime kädessä juuri mainitsemastani eduskunnan lausumasta, joka onneksi ei varmaankaan koskaan etene mutta jonka hallintovaliokunta valitettavasti halusi edelleen pitää hengissä.

Pelkäsin nimittäin, että verkkosivujen ohjeiden epätarkkuuksissa olisi ollut kyse eduskunnan lausuman tukemisesta tai jonkun erehdyksestä, että uskonnonvapauslakia pitäisi tulkita lausuman hengessä. Mutta en tiedä, oliko niin.

Joka tapauksessa, kuten olen huomannut ja niin opetusministeriölle kuin hallintovaliokunnalle kirjallisesti kertonut, lausuman tavoitetta ei voitaisi lainsäädännöllä tehokkaasti toteuttaa, ja tavoite itse sotii jo uskonnonvapauskomitean keskeiseksi asettamia ja sitten laissa toteutuneita muita periaatteita vastaan. Nimittäin evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvat vanhemmat pystyisivät lausuman tavoitteleman lainkiristyksen jälkeenkin saamaan lapsen eronneeksi kirkosta niin, että vanhemmat itse jatkaisivat kirkon jäseninä; riittäisi näet, että toinen vanhemmista eroaisi kirkosta, vanhemmat ilmoittaisivat lapsen eronneeksi kirkosta ja kirkosta juuri eronnut vanhempi liittyisi saman tien takaisin kirkkoon; monessa seurakunnassa tämä kaikki olisi mahdollista yhdellä ainoalla kirjeellä kirkkoherranvirastoon.

Päätösperiaatteen mukaan lapsen uskonnollisen aseman muutokseen tarvitaan huoltajien päätös, joten kuvittelemassani tapauksessa lapsi ei palaisi kirkon jäseneksi. Tarpeettomat esteet uskonnollisesta yhdyskunnasta eroamiselle poistettiin (yksinkertaisuusperiaate). Mutta lapsen eroaminen kirkosta vanhempien päätöksellä kuvittelemallani lailla on tarpeettoman mutkikasta. Selvästi myöskään vaatimusta toisen vanhemman viivähtämisestä hetken ajaksi kirkon jäsenyyden ulkopuolella ei voitaisi perustella millään syillä, eritoten ei lapsenkasvatuksellisilla.

Ortodoksisen kirkon ei todellakaan pidä tukea moista täysin harkitsemattomaksi osoittautunutta lausumaa!

Mutta yhdestä mahdollisesta ongelmasta haluan huomauttaa. Vaikka siis kirk-

koa koskeva lainsäädäntö sallii nykyisin ja sallinee vastakin, että kirkkoon kuulumattomat huoltajat voivat liittää pienen lapsen kirkon jäseneksi ilman yhdenkään huoltajan (tai kummankaan vanhemman) liittymistä samalla kirkon jäseneksi, kuulemma seurakunnissa kuitenkin näitä siihen ohjataan. Seurakunta siis toimisi kantelussani moittimieni virheellisten ohjeiden suuntaisesti. Ehkäpä ohjaus ei kuitenkaan ole aivan painostuksen luonteista. Ja tietysti kirkkoon liittynyt voisi saman tien erotakin kirkosta eli toteuttaa yllä kuvittelemanani menettelyn peilikuvan. Laki ei kuitenkaan salli kirkkoherran kieltäytyä ottamasta tarjottua lasta jäseneksi.

Toki ongelma koskenee vain sanokaamme alle 12-vuotiaita lapsia. Mutta toivon mukaan 12 vuotta täyttäneiden lasten kirkkoon liittämistä ei millään lailla edes yritetä sitoa huoltajien (tai vanhempien) kirkon jäsenyyteen, sillä kyse voi tuolloin olla lapsen omasta kirkkoon liittymisestä.

Jouni Luukkainen